

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 28. januarja 1982
Leto XXXIV. - Štev. 2
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
300 lir

Po napadu glasila KP Sovjetske zveze na KP Italije

Revolucionarna je samo resnica!

Komunisti zavračamo tak način polemike, odgovarjamo mirno in trezno, predvsem pa čuvamo enotnost v naših vrstah

V ruščini «Pravda» pomeni «resnica». Kljub temu pa ne moremo reči, da je resnica zanjo sveta, kaj še, da bi jo proglašala kot temelj revolucionarnosti. In vendar je resnica revolucionarna, laž pa ne.

To so prve misli, ki se človeku porodijo ob branju članka v glasilu sovjetske partije in v katerem se nepreklicno obsoja stališča KPI. Zakaj? Predvsem zato, ker moramo članek prebrati izhajajoč iz zornega kota naravnega bralca tega časopisa, ki izhaja v 9 milijonih izvod. Podobno velja tudi za dnevnike ostalih vzhodnoevropskih držav, ki so brez vsakršnega samostojnega razmišljanja ponatisnili «Pravdin» članek in se tako pridružili splošni gonji proti italijanski partiji.

Poglejmo torej članek iz zornega kota poprečnega sovjetskega bralca. On ve, že dolgo vrsto let, da obstaja neka komunistična partija v Italiji in da je največja komunistična partija v zahodnem kapitalističnem svetu. Ve, da je ta partija dobila na volitvah 12 milijonov glasov in da upravlja vsa italijanska glavna mesta. Ve, da jo podpira na milijone delavcev.

O njenih stališčih pa bralec «Pravde» ne ve skoraj nič. Če ima dober spomin in če spravlja časopise se bo najbrž spomnil, da je pred nekaj leti njen sekretar Berlinguer imel v Moskvi govor, v katerem je orisal nekam svojevrstna stališča. Spomnil se bo, da je tistega dne prebiral «Pravdo» z velikim zanimanjem in da so s prijatelji ocenjevali Berlinguerjeve trditve. Potem spet nekaj let molka, do naslednjega kongresa KP SZ. Tedaj je govoril v domu sindikatov Pajetta. Tudi on je povedal nekaj zanimivih stvari, celo kritiziral je nekatere poteze sovjetske politike. «Pravda» njegov govor objavila z zamudo, ljudje pa so govorili, da z italijanskimi komunisti najbrž nekaj ni v redu, če niso smeli spregovoriti pred kongresom.

Tako torej preprosti bralec «Pravde». Mnogi pa ne berejo samo «Pravde», pač pa kupejejo tuje časopise. Ni jih lahko dobiti, toda nekaj sto izvodov tujih časopisov vendar prihaja na moskovski trg. Dobiš jih v večjih hotelih in na uni-

verzi. Toda začuda se prav «Unità» zadnje čase čedalje bolj poredkoma pojavlja, namesto njega pa se na policah bohoti «Corriere della sera» ali kak drugi časopis. Prodajalci časopisov vedo povedati, da so v Italiji vedno kakšne stavke in da časopisi prihajajo neredno. Po 13. decembru in državnem udaru na Poljskem pa je za sovjetskega bralca «Unità» prenehal izhajati. Poštna uprava je prestregla celo izvode, za katere so posamezniki plačali celoletno naročnino.

Skratka: ruski bralec ne ve za stališča KPI, ne pozna jih, niti ne pozna motivacije. Kako naj torej razpravlja? Saj nihče tega ne zahteva, da bi ruski delavec razpravljaj. Dovolj je, da v «Pravdi» prebere, kako je KPI prešla na stran «sovražnikov socializma, osvobodilnih gibanj in svetovnega miru». Če se vpraša, zakaj se je to zgodilo, ali se je mar voditeljem italijanske partije zmešalo preko noči, bo izvedel, da so «voditelji KPI izkoristili pretvezo Poljske» in da se sedaj «skušajo dobrihati NATO in ZDA». Zakaj? Za skledno leče? Tega glasilo KP SZ ne ve povedati, pač pa svečano proglašča, da je nesprejemljiva, ne, celo več, «bogokletna», vsaka kritika na račun zunanje in notranje politike SZ. Kajti samo SZ ima vedno prav, vedno in povsod. Drugim sploh ni treba misliti: zanje mislijo v Kremlju, kjer dobro vedo, kaj je v vsakem trenutku treba storiti. Dolžnost delavcev v svetu pa je, po menenju «Pravde», da odobravajo sovjetsko politiko brez vsakršne kritike.

Bralec «Pravde» se je naslednje dni spraševal, ali so morda italijanski komunisti odgovorili na «Pravdin» članek. Tega mu dnevnik ni povedal. Mnenje obtoženega ni važno, pravzaprav ni vredno časopisnih stolpcev. Saj ne gre za demokratično diskusijo med tovariši, pač pa za obsodbo tožilca, ki misli, da je obenem tudi sodnik in rabelj...

Nekoč mi je ruska prijateljica, profesorica na univerzi, tožila tako: «Rusi smo dali svetu največjega pedagoga, Makarenka, ki nas je učil, da moramo z otroki ravnati kot z odraslimi. Naše oblasti so Makarenka obrnili narobe in ravnajo z odraslimi, kot če bi bili vsi

otroci». Govorila sva o tisku in o tem, zakaj ima sovjetsko časopisje navado, da polemizira, vendar bralcev nikoli ne informira o stališčih tistih, s katerimi polemizira. Taka enostranska polemika pa ruskim bralcem že preseda in najbrž ni naključje, da hlastajo po tujem tisku (ko ga ne zaplenijo) in poslušajo zahodne propagandistične radijske postaje v upanju, da bodo izvedeli kaj «neuradnega» in zato tembolj zanimivega.

V taki, torej, neenakopravni diskusiji, mi nismo izgubili ničesar. Pravi poraženci so sovjetski delavci, katerim ni dano, da bi trezno in resno presojali o naših stališčih. Če bi «Pravda» objavila v celoti dokument vodstva KPI o Poljski, če bi delavci v SZ lahko razpravljali ob poročilih s seje CK KPI, bi lahko tudi presojali in obsojali. Tako obsodbo bi seveda obravnavali drugače in resneje, saj bi dajala povod za diskusijo in razmišljanje. Tako pa samo KPI daje svojim delavcem in članom možnost, da so si prebrali obe stališči in si svobodno ustvarijo svoje mnenje. Ko bodo naši tovariši diskutirali po sekcijah, naj se spomnijo tudi tega, da je diskusija samo pri nas. V SZ take diskusije ni, ker manjka osnovno gradivo.

Poglejmo, na kratko, še osnovne točke obtožb in naših odgovorov.

1. KP SZ trdi, da je bila Poljska za nas le «pretveza» za napad na sovjetski model uresničene socializma.

Odgovor KPI: Ni pretveza, pač pa smo razmišljali o ponavljajočih se krizah v vzhodnem taboru. Na napake v sovjetskem modelu, predvsem pa na pomanjkanje svobode in demokracije, je naprimer opozarjal Togliatti že v jaltski spomenici iz leta 1964.

2. KP SZ trdi, da smo se odpovedali boju za mir in da temu boju škodujemo, ker kritiziramo SZ.

Odgovor KPI: Samo slepci ne vidijo vloge komunistov v mirovnem gibanju Zahodne Evrope. Kakšen udarec je pacifizmu Zahodne Evrope zadala nedavna sovjetska politika, od vdora v Afganistan do prisile na Poljskem, dobro vemo vsi. Mi bomo boj za mir nadaljevali, kot bomo nadaljevali boj proti politiki interesnih področij vmešavanja v zadeve

notranjih držav itd. Smo za premostitev vojaških blokov, NATO in Varšavskega pakta, za neodvisnost in samostojnost vsakega naroda. To je naša internacionalistična pomoč vsem narodom sveta.

3. KP SZ očita KPI, da je prezrla velike uspehe v izgradnji socializma v Sovjetski zvezi in drugih vzhodnoevropskih državah. Pri tem poudarja, da je to edini socializem in kdor ga kritizira je proti socializmu.

Odgovor KPI: Že Togliatti je opozarjal na nevarnost propagandističnih in idiličnih predstav socializma. Če bi ljudem razlagali, da je v SZ in drugih državah vedno vse lepo in prav, kako naj potem razlagamo ponavljajoče se krize in spore? Tudi na Poljskem so deset let Gierekovega vladanja trdili, da je vse lepo, čez noč pa so odgovorne za to politiko zaprli in jim bodo sedaj sodili. Podobno je bilo tudi drugod. Ponavljajoče se krize nas prepričujejo, da nekaj škripa v tem «modelu». KPI ima zato vso pravico, da ga kritizira in da išče svojo, tretjo pot, pri čemer poudarja predvsem stališče, da socializem in demokracija ne nasprotujeta drug drugemu, pač pa sta medsebojno povezana.

4. KP SZ očita KPI, da smo podprli «desničarske ekstremiste Solidarnosti» na Poljskem.

Odgovor KPI: To ni res. KPI je predv-

sem podprla nujnost socialistične prenovne na Poljskem. Menila je in meni tudi danes, da se je za Solidarnost opredelila velika večina poljskih delavcev in poljskega ljudstva. So vsi desničarji? Zakaj niso bili politično poraženi? Dejansko Poljski ni bilo dano, da bi stopila na pot socialistične prenovne, ker je bila vezana na vsiljen model, ki ga ni smela spremeniti. Tako je drvela v brezno, iz katerega se doslej ni izvlekla.

5. KP SZ očita KPI, da je blatila oktobrsko revolucijo.

Odgovor KPI: To je navadna laž. KPI poudarja in bo poudarjala spoznanje, da je oktobrska revolucija v Rusiji največji dogodek svetovne zgodovine tega stoletja. Ni pa mogoče z oktobrsko revolucijo opravičevati stvari in dejanja, ki nimajo z njo nobene zveze in zadevajo sedanje izbire sovjetskega vodstva v zunanji politiki.

«Pravda» navaja številke o tem, koliko milijonov sovjetskih državljanov sodeluje v sovjetih in podobno. Res pa je, da v teh organih ni dano sovjetskim državljanom ali komunistom, da bi izražali svoja nesoglasja in kritike.

6. KP SZ očita KPI, da je z «oportunistično» in «revizionistično» politiko dejansko opustila doktrino «marksizma-leninizma».

Odgovor KPI: Ne strinjamo se z «versko» predstavo misli Lenina in Marksa.

Oba dajeta svojim dognanjem predvsem kritično obeležje in metodo, kateri ni mogoče vklemiti v tog sklop doktrinar-nih in večnih resnic. Ustvarjalnost marksistične misli se nadaljuje in ni ideološka danost enkrat za vselej.

7. KP SZ očita KPI, da je opustila stare zveze v revolucionarnem gibanju.

Odgovor KPI: Že na berlinski konferenci komunističnih partij je bilo poudarjeno, da je vsaka partija samostojna in odgovorna predvsem lastnemu delavskemu razredu. Že od 20. kongresa KP SZ je bilo poudarjeno, da ni v svetu «vodilne partije» ali «vodilne države». Res pa je, da skuša KP SZ sedaj obnoviti to vlogo in skuša zbrati okoli sebe druge partije. Pri tem se poslužuje metod izobčevanja in obsojanja, kakor da bi se ničesar ne naučila v sporih z Jugoslavijo in Kitajsko. 20. kongres KP SZ je vzbudil upanje, ki je splahnelo in zamrlo. KPI ostaja v mednarodnem naprednem in delavskem gibanju, ki pa ga ni mogoče utesnjevati v ozke okvire sovjetske politike, ker je mnogo širše in bogatejše ter raznoliko.

8. KP SZ očita KPI, da je «antisovjetska».

Odgovor KPI: Mi smo podprli in bomo podprli tiste poteze sovjetske politike, s katerimi se strinjamo. Predvsem pote-

Stojan Spetič

Italija po šestih letih ne spoštuje podpisanih dogovorov

Obisk enotne slovenske delegacije pri slovenski vladi v Ljubljani

Odgovornost za zavlačevanje z začetkom razprave o naši zaščiti pada na italijansko vlado in še posebej na KD!

V okviru pobud in pritiskov za globalno zaščito naše manjšine se je enotna slovenska delegacija prejšnje dni mudila v Ljubljani, kjer jo je sprejel predsednik slovenskega izvršnega sveta Janez Zemljarič. Spremljali so ga še Jernej Jan, Iztok Winkler, Majda Poljanšek, Drago Mirošič in jugoslovanski generalni konzul v Trstu Štefan Cigoj.

V enotni slovenski delegaciji so bili deželni svetovalec KPI Boris Iskra, predsednik SKGZ Boris Race, predstavnik PSI Filibert Benedetič, Andrej Bratuž za SSK, Damjan Paulin za SSO ter Klavora, Cencič in Venosi za Slovence v videmski pokrajini.

V razgovorih je enotna slovenska delegacija opozorila predstavnike slovenske vlade, da Italija šest let po podpisu osimskih sporazumov, ni pokrenila ničesar, da bi izpolnila obvezo o najvišji možni zaščiti slovenske manjšine. To pa pušča posledice tudi na razvoj odnosov med sosednjima državama.

V svojem odgovoru je Zemljarič poudaril, da se Jugoslavija zavzema za tako globalno zaščito, pri kateri naj bi sodelovala sama manjšina in naj bi zagotovila vsem Slovincem v Furlaniji-Juljski krajini enako ravnanje.

Do tod, torej, poročilo o obisku v Ljubljani. Zapisali smo že, da spada v okvir stikov, ki jih enotna slovenska delegacija navezuje z vsemi dejavniki pobud za globalno zaščito manjšine. Doslej je obiskala predsednika vlade Spadolinija, kakor vse dosedanje predsednike vlade. Nato zunanja ministra Colomba in Vrhovca ter tajnika KD, PLI in KPI. V najkrajšem času pa bi se morala srečati tudi z ostalimi tajniki političnih strank, predvsem socialistične.

Cilj vseh teh pobud je doseči, da se čimprej prične, brez vsakršnega odlašanja, razprava o obstoječih zakonskih predlogih za globalno zaščito manjšine. Te zakonske predloge so do-

slej predložili KPI, PSI in sen. Fontanari za SSK. Krščanska demokracija sicer dalj časa napoveduje svoj osnutek, a ga ni predložila, baje zaradi notranjih razprtij. Podobno napoveduje svoj osnutek tudi vlada, vendar s tem odlašava v nedogled.

Odlaganje razprave je torej prvenstvena odgovornost vlade in še posebej KD. Očitno je, da vladne stranke in KD v prvi vrsti skušajo odložiti zadevo, ki bi lahko negativno vplivala na rezultat tržaških volitev (za KD, seveda). Mnogi računajo tudi na možnost razpusta parlamenta in novih volitev. V tem primeru bi se morala s tem vprašanjem ukvarjati nova zakonodajna doba v parlamentu. Res pa je, da parlament ni bil razpuščen in da vsaj formalno vsi zanikajo ta namen. Zato je tembolj nedopustna politika zavlačevanja, s katero se komunistične parlamentarne skupine ne strinjajo in so to večkrat poudarile.

Vsakemu se zgodi, da ima kaka oseba poseben vpliv na nas; včasih prijeten, včasih manj, včasih pa čisto svojevrsten, neopredeljiv vpliv. Tak, nedefiniran, vsekakor prijeten občutek, sem imela vsakokrat, ko sem pokojnega dr. Hlavatyja srečala, ko me je pozdravil s tistim: «Zdravo, deklica!»

Še kot otroka sva z bratom hodila v njegovo zobozdravniško ordinacijo in, čudno, brez vsakega strahu čakala, da prideva na vrsto. Ta ordinacija je bila vseprej kot navadna ambulanta. V sobi, kjer nama je «neusmiljeno» vrtal zobe je bila cela gora dokončanih in komaj začetih akvarelov, nanizanih na grobi deski tik za vrati. Na stenah so visele karikature, ki so pač nekaj vsakdanjega za vsako tako sobo. Vendar so bile te karikature drugačne, prijetne in zabavne, tako da so ti vsakokrat spravile nasmešek na ustnice. Na njih je bil doktor sam, sam s sebe je karikiriral z ogromno vrtalno konico v roki ali pa z grozovito počrnelim izupljenim zobom v kleščah. Njegovi pacienti so imeli, brez izjeme, otečena lica in solzo v očesu. Ko si je doktor umival roke, si je tiho požvižgaval najbrž improvizirano melodijo, in še danes sem prepričana, da je prav to nevsiljeno požvižgavanje pomir-

Spomin na dr. Hlavatyja

jevalno vplivalo name. Sicer pa tako, kot že sama doktorjeva prisotnost. Kako sem bila ponosna, ko mi je pokazal kakšno še nedokončano sliko! Rekel je: «Ne vem, če bo za kaj. Zaenkrat je še za nič...» Pri svojih osmih letih stvari še nisem poplonom razumela; če sem ga pa vprašala, zakaj slika in obenem puli zobe je enostavno rekel: «Tudi zob izpultiti je umetnost, veš, deklica!»

Pozneje sem ga bolj poredkoma videvala, vselej pa je bilo srečanje prijetno. Sedaj ga ni več, neizbežno je bilo, da je odšel. Ne bom govorila o prazninah, ki jih je zapustil v vseh, ki so ga poznali, v družbi in v naši skupnosti. O tem so povedali, iskreno, že drugi. Zase vem, da se ga bom spominjala kot šaljivega doktorja, potrpežljivega in izrednega človeka, velikega moža. Eden od njegovih zasanjanih akvarelov in skica openske Brdine visita v naši dnevni sobi. Doktor Hlavaty je vedno poudarjal, da slika zato, da bodo njegove slike visele na stenah, v domovih, ne pa, da se bodo takozvani poznavalci pogajali za njihovo vrednost. Danes sem toliko bolj ponosna na tisto trohico njegove edinstvene umetnosti, ki visi na steni.

Mima Kapelj

(Nadaljevanje z 2. strani)

ze, ki vodijo k pomirjevanju in spoštovanju neodvisnosti narodov. Obsojali bomo tiste sklepe, ki kažejo, da SZ nadaljuje politiko velesile in se pri tem ne ozira na interese drugih.

Razprava se o teh vprašanih nadaljuje. Jasno je, da jo bomo nadaljevali na bazi, v naših sekcijah in drugih organizacijah. Tovariši vedo, da smo doslej razpravljali mirno in trezno. Dramatičnega obeležja časov Informbiroja so mimo. Čustva naših ljudi niso tako prizadeta, tudi zato, ker si moramo priznati, da je bila tedaj leta 1948 Stalina avtoriteta odločno in nesorazmerno večja.

KPI bo razpravo nadaljevala mirno in načelno. Pri tem pa bo težila k največji strnjivosti v lastnih vrstah, ker se zaveda, da bodo ta položaj in delikatnost razprave skušali izkoristiti naši sovražniki, da bi v naših vrstah zasejali razdor ali celo pojave razcepa. Kdor na to računa, na vzhodu ali na zahodu, se bridko moti. Vemo, da nam je KPI potrebna in da je nenadomestljiva v boju za premostitev kapitalizma v Italij in Zahodni Evropi, za izgradnjo novega socializma. Neki dnevnik je napisal, da KPI kritizira SZ, vendar ostaja nepopustljiva nasprotnica kapitalizma. In to je res. V boju proti izkoriščanju delovnih ljudi, za drugačne družbene odnose, za mir in demokracijo ostajamo nepopustljivi in nestrpni, kot prej, še bolj kot prej. Naj si nihče ne dela utvar, da smo se odpovedali zgrešenim modelom vzhodne Evrope zato, da bi zaploskali kapitalizmu in imperializmu. Čeprav to trdi «Pravda» vsak naš tovariš dobro ve, da je to le nesramna laž.

Aktiv sekcije KPI «J. Verginella»

V nedeljo 24. januarja je bil v Ljudskem domu v Križu sekcijski aktiv o dogajanju na Poljskem in o zadnjih dokumentih vsedržavnega vodstva KPI. Zadovoljivo število tovarišev iz vasi in iz okolice je pozorno sledilo izčrpnemu uvodu tov. Stojana Spetiča. Razprava, ki se je nato razvila, je izpričala zanimanje in zavzetost prisotnih za to vprašanje; predvsem pa je nudila splošen vtis, da se postopoma spreminja pristop tovarišev do vprašanj mednarodne problematike, kar predstavlja za sekcijsko dejavnost pomemben in koristen korak naprej.

O odnosu KPI-Sovjetska zveza-Vzhodni svet smo v naši sekciji veliko in včasih tudi napeto razpravljali. Diskusija se je žal večkrat omejila le na specifično stvarnost, v kateri sekcija deluje in se marsikdaj osredotočila le na golo vprašanje «Smo za ali proti Sovjetski zvezi?». Tudi teze XV. vsedržavnega kongresa o razvoju mednarodnih odnosov in o uveljavljanju socializma v državi in v svetu, ki jih je izdelalo vodstvo KPI leta 1979, niso prodrle kot snov za globlje razmišljanje. Težnja k pasivnemu sprejemanju oziroma enostavnemu odklanjanju novih smernic in

stališč komunistične partije je večkrat onemogočila poskus konstruktivnejšega pogovora v naši sredi.

Hudi mednarodni dogodki zadnjih let (od invazije Afganistana dalje) so močno odjeknili tudi v naši sekciji in sprožili torej precej živo debato. Tovariši se zavedajo nevarnosti postopne zaostitve mednarodnih odnosov in nedvomno občutijo potrebo po kritičnem razmišljanju o zadnjih političnih izbirah KPI. V razpravah skušamo torej preučiti tudi vzroke in posledice, ki določajo razvoj splošnega dogajanja v svetu. Postopoma prihajajo na dan dvomi in vprašanja, predvsem pa izstopa želja podrobnejšega poznavanja in razumevanja problemov, kar na eni strani pomaga premostiti togo interpretacijo družbeno političnih dogodkov, na drugi pa prepreči enostaven in neposreden prehod iz enega stališča v nasprotno.

Nova faza učinkovitejših razprav, ki se v naši sekciji postopoma razvija, nenazadnje omogoča ohranitev in utrjevanje enotnosti v naši sredi, kar je v tem trenutku še posebej potrebno za nadaljnjo rast naše Partije.

Norina

Jubilejni koncert TPPZ «P. Tomažič»

V soboto, 23. januarja, je TPPZ «Pinko Tomažič» nastopil na svojem jubilejnim koncertu, ob 10-letnici ustanovitve zbora. Obenem je bil koncert tudi počastitev 35 letnega aktivnega in neprecenljivega dela dirigenta Oskraja Kjudra.

Ob priliki so podelili razna priznanja pevcem in soustanoviteljem zbora, ki je ponesel slovensko partizansko, in revolucionarno pesem v svet. Na predstavi so bili prisotni predstavniki mnogih organizacij, ter sorodniki umrlih članov zbora, katerim so se prisotni pred začetkom koncerta oddolžili e enominutnim molkom.

Priložnostni govor je imel Dušan Košuta.

Predstavniki ljubljanskega partizanskega zbora Vlado Zorž je maestro Kjudru podelil zlato odličje za njegovo dolgoletno delo, trem članom zbora pa je izročil posebno priznanje.

ČEMU MEČEJO VSE V ISTI KOŠ?

V zadnjem nedeljskem «Primorskem dnevniku» je bil objavljen, takorekoč na predvečer obiska enotne slovenske delegacije v Ljubljani pri slovenskem izvršnem svetu, daljši uvodnik z naslovom «Spet na mrtvem tiru». Članek je nepodpisan, iz česar se da sklepati, da predstavlja nekakšno poluradno stališče Slovenske kulturno gospodarske zveze o pereči problematiki boja za globalno zaščito naše manjšine. Uradni pečat daje članku tudi izrecno sklicevanje na predavanje predsednika SKGZ Borisa Raceta v Ljubljani, kjer je govoril na isto temo.

No, iz članka izvemo predvsem to, da smo Slovenci spet slišali vrsto obvez in obljub, ki pa niso bile uresničene. Pri tem uvodnik navaja stališče predsednika vlade, zunanjega ministra, tajnikov KPI in KD... Vsi so postavljeni na isto raven, ne glede na to, ali so v opoziciji ali ne, ali so predstavili svoje zakonske predloge o globalni zaščiti ali ne. Tudi ne prihaja do izraza stališče druge največje vladne stranke, ki doslej sploh ni sprejela slovenske delegacije, zato tudi ni sprejela obvez, ni dajala obljub in se zdi, da je kratkomalo pozabila na svoj prvotni zakonski osnutek. Pravza-

prav se prav ta stranka, mislimo na PSI, najbolje izmaže.

Uvodnik PD namreč ugotavlja, da se je pri vseh «utrnilo negativno stališče, da ta globalnost ne more biti globalna niti po teritoriju in niti po vsebini, da gre v deželi Furlaniji Julijski krajini za več vrst in več kategorij Slovencev in da je treba zato zaščito prilagajati «različnim posebnostim slovenskih manjšin».

Na Tržaškem pa pri «političnih silah strankarski interesi, ali naravnost rečeno — bojazen, da bi zavzemanje za pravice Slovencev ošibilo njihove volilne perspektive pri nacionalistično usmerjenem delu italijanske večine».

V obeh primerih spravlja uvodnik PD, glasila SKGZ, vse v isti koš. Očitke enim razširja tudi na druge, stališča enim pripisuje tudi drugim, da bi mu ne bilo treba z imenom in priimkom povedati, kdo se zavzema za različno ravnanje s Slovenci v treh pokrajinah in kdo se boji svojih nacionalističnih volilcev.

O tem, ali ti očitki držijo tudi za komuniste na Tržaškem, Goriškem in Beneški Sloveniji, naj presodijo sami bralci «Primorskega dnevnika» in tudi člani SKGZ, med katerimi ne manjka komunistov.

Nam se vsekakor zdi tako ravnanje in pavšalno ocenjevanje dokaj krivično, posebno še, ker ne vsebuje članek niti trohice samokritičnosti. Bralcem najbrž ni ušlo, da so vsake kritike izvzeta samo dva: SKGZ in Jugoslavija, ki je časopis ne imenuje, a daje nanjo razumeti, ko poziva k akciji tudi «dejavnike izven tega okvira» (mišljen je italijanski politični okvir). Si SKGZ res nima kaj očitati? Ni storila niti najmanjše, tudi samo taktične napake, da lahko na levo in desno presoja o tem, kakšna so stališča strank in da so v bistvu vse enake?

Na koncu uvodnik «Primorskega dnevnika» spet poziva k enotnim pobudam v okviru slovenske delegacije, kar izzveni precej liturgično, prav zato, ker se je tedaj enotna delegacija odpravljala na pot k Zemljariču. Upati je, da je Zemljarič ni sprejel s prepričanjem, ki mu ga je ustvarilo podobno posredno ali neposredno poročanje o razmerah pri nas. Kajti v tem primeru bi moral obesiti zavzemanje za rešitev tako brezperspektivnega problema kar na klin in upati, da bodo Slovenci prej ali slej obrnili hrbet političnim silam, ki jih tako bridko varajo. Čakamo na odgovor.

Srhljiva pričevanja o nekem življenju

Neverjetna je resnica o Salvadorju

Neverjetna resnica o Salvadorju je takale: skrajna desnica ubija profesorje, duhovnike, člane komisije za človekove pravice in kmete, predvsem kmete. Na pol vojaške desničarske organizacije fizično preganjajo tudi Cerkev. Profesionalni morilci »eskadronov smrti« z mačetami sekajo na kose ljudi, jih skopijo, mučijo in jim požigajo hiše. Vlada cinično trdi, da se prilagaja normam zahodnih demokracij, pri čemer pa da je njen prvi sovražnik vstajniška levica, ki se je postavila na stran ponižanih, izkoriščanih in brezpravnih.

Prebiranje o grozodejstvih v Salvadorju, o zločinih pripadnikov fašistoidnih skrajnodesničarskih organizacij nad domačim prebivalstvom, dejanskimi ali samo namišljenimi simpatizerji z odporniškimi gibanjem, takšno berilo vsekakor ni opogumljajoče, toda kaj, ko ta naš svet, dogodki in razmere v njem tolikokrat niso opogumljajoči; razkrivajo pač temno plat tistega, čemur pravimo prepleten in često protisloven mozaik, iz katerega je sestavljen sodobni svet. Pobrskali smo malo naokrog in iz srhljivih pričevanj o Salvadorju, ki ga že drugo leto pretresa državljanska vojna, izbrali nekaj skic o usodi ljudi v današnjem Salvadorju.

vadorja je pripovedovala komaj odraščajoča deklica, ki se je s svojo mlajšo sestrico edina rešila pred pokolom »eskadrona smrti«. Njen oče je zagrešil samo ta greh, da je bil včlanjen v kmečko zadrugo in da je bil simpatizer kmečkega sindikata v pokrajini. Skrajna desnica je očetu Alfonso in njegovi družini nekajkrat grozila. Sicer pa niso grozili samo njemu, kajti na podeželju so takšne grožnje skrajnodesničarskih band v službi veleposestniške oligarhije vsakdanji pojav, še posebej v provincah Chalatenango in Morazán, kjer imajo gverilske organizacije močna oporišča. Oče Alfonso se kljub grožnjam ni pustil ustrahovati, še naprej je bil naklonjen kmečkemu sindikatu.

Potem so prišli pripadniki »eskadrona smrti«. V hišo so vdrli skozi okno in ubili očeta, mater, tri otroke in dva sorodnika, ki sta bila tam po naključju, prišla sta na obisk. Obe deklici takrat na srečo nista bili doma. Najmlajša, ki je preživela, ne joka. Najbrž se še ne zaveda, kaj se je zgodilo. Ali pa je nasilje v Salvadorju nekaj, na kar se je privadil že šestletni otrok? Kmetje pripovedujejo, da so v enem mesecu v tej vasi pobili tri družine. Najprej so ubijali samo moške, potem so začeli ubijati tudi ženske, danes pa pobijajo tudi otroke in starce...

Statistika župnije Aguilares v provnici Chalatenango je pošastna: v nekaj mesecih je bilo 400 ljudi ubitih, 30 posilstev, več kot 100 hiš požganih. V 80 odstotkih primerov so za zločine odgovorni pripadniki skrajnodesničarske organizacije Or-

Potem so prišli pripadniki »eskadrona smrti«...

O žalostni usodi kmečke družine mesticev iz pokrajine Chalatenango na severu Sal-

den (red, kako brezupno cinično zveni ta beseda!), eskadroni smrti in huntina vojska. Deset odstotkov zločinov pripisujejo kriminalcem, deset odstotkov pa maščevalnim akcijam levičarske gverile, ki ubija predvsem tiste, za katere meni, da so »oregas«, ovaduhi.

Gardisti ubijajo hladnokrvno in sistematično

San Francisco de Gotera je izgubljen trg v pokrajini Morazán in nekako je podoben Macondo, vasici iz knjige Sto let samote Gabriela García Márqueza: V tem San Franciscu je trg, ki ga obliva sonce in na katerem so v neposredni sosesčini cerkev, vojašnica in kino. Človek ima vtis, da so cerkev, vojašnica in kino tam od vekomaj. Otroci se igrajo po vročem soncu in v senci razkošnih krošenj tropskih dreves, kot so se vedno igrali. Crnolase deklice ognjevitih oči med vreščanjem skačejo čez vrh, kot da bi se požvižgale na vojno. Vendar je tudi novost na tem trgu, ki je videti od vekomaj: na trgu, ki ga obkrožajo cerkev, vojašnica in kino, vsak dan desetkrat pristane helikopter...

Je pa tudi druga plat salvadorskega vsakdana: v mnogih pokrajinah se je gverila močno razplamtela. V pokrajini Morazán, najbolj revni v deželi, je nekaj sto gverilcev več mesecev uspešno kljubovalo ofenzivi padalskih komandosov. Vendar je vsak dan zahteval svojo ceno: mrtve in begunce. V provinci Morazán je na desetisoče beguncev. Vojaške operacije so jih pregnale z njihove krpe zemlje in na izbiro jim je ostalo samo dvoje, ali vključiti se v gverilo ali pobegniti iz države. V Salvadorju ni prostora za nevtralnost.

Pa tudi beg v tujino se lahko spremeni v tragedijo, kakor se je zgodilo 14. maja lani ob mejni reki Sumpul ob salvadorsko-honduraški meji. Tistega dne okoli sedmih zjutraj so se na več kamionih pripeljali pripadniki nacionalne garde v vasici San Jacinto in La Arada. Vzdolž 58 kilometrov dolge mejne reke Sumpul so zbrali moške, ženske in otroke. Pokol je trajal deset ur. Bilanca: več kot 600 ljudi pobitih, hiše razdejane, polja požgana. Trupla so pustili na kraju pokola, da so jih raztrgale zveri, ali pa so jih pometali v reko. Honduraški kmetje so niže v reki ujeli v ribiške mreže pet otroških trupel, preresetanih s krogli.

Vest o tem pokolu so prvi razširili redovniki in redovnice iz škofije Santa Rosa de Capan. Toda salvadorska vojska je tudi potem hladnokrvno nadaljevala svoje morilske ekspedicije, za katere vedo vsi prebivalci obmejnih naselij. Te »očiščevalne« operacije so postale tako številne, da jih ni mogoče prezreti. Vojaki, ki so krivi teh grozodejstev, niso ne pijani ne drogirani.

»Ubijajo hladnokrvno in sistematično, žrtve obtožujejo, da so umazani komunisti,« pripoveduje neka priča. Največkrat pobijajo z mačetami, ki so v navadi pri kmetih v Latinski Ameriki: da bi varčevali s strelivom. Tiste, ki poskušajo pobegniti,

»Ubijajo hladnokrvno in sistematično, žrtve obtožujejo, da so umazani komunisti,« pripoveduje neka priča. Največkrat pobijajo z mačetami, ki so v navadi pri kmetih v Latinski Ameriki: da bi varčevali s strelivom. Tiste, ki poskušajo pobegniti, pokosijo s strojnicami. Nekateri priče, ki so pribežale v vas Puente de Sumpul, so povedale, da so pobijali tudi starce. Opozorili so jih, da prihajajo vojaki nacionalne garde, a so v zmotni naivnosti mislili, da jim bodo zaradi starosti prizanesli. Salvadorski vojaki so jim odrobili glave in jih nasadili na slamnate strehe njihovih koč. Ko so se najpogumnejši vaščani ponoči vrnili, da bi iz svojih domov vzeli živež, so ostrmeli nad srhljivim prizorom.

pokosijo s strojnicami. Nekateri priče, ki so pribežale v vas Puente de Sumpul, so povedale, da so pobijali tudi starce. Opozorili so jih, da prihajajo vojaki nacionalne garde, a so v zmotni naivnosti mislili, da jim bodo zaradi starosti prizanesli. Salvadorski vojaki so jim odrobili glave in jih nasadili na slamnate strehe njihovih koč. Ko so se najpogumnejši vaščani ponoči vrnili, da bi iz svojih domov vzeli živež, so ostrmeli nad srhljivim prizorom.

»Bog mi daje moč, da še vztrajam«

»Bog mi daje moč, da še vztrajam tukaj,« je pripovedoval Lino, eden od kmetov v zadrugi San Francisco Guajoyo, s 1200 hektari koruze in tobaka v gorah severozahodnega Salvadorja, blizu gvatemalske meje. Kakšnih petdeset mesticev z od sonca razbrzdanimi obrazi, tihih, preplašenih, z begajočimi pogledi, se je zbralo na dvorišču haciende pod cvetočo bujanvilko. Ob javni umivalnici ležijo na prašnih tleh s krogli preresetana trupla. Z verande glavnega poslopja gledajo otroci druge, po tlaku razmeščene mrtvece. Ura je deset zjutraj. Vroče je.

Prejšnjo noč se je petnajst mož vtihotapilo na haciendo, v kočah iz slame in bambusa so zbudili družine campesinov, kmetov. Ubili so dvanajst kmetov, starih od 18 do 48 let. »Vedeli so, kaj počnejo. Eden od njih je imel v rokah seznam z njihovimi imeni,« je povedal predsednik zadruga Arturo Magaña. Takrat ko so njegovi tovariši padali pod krogli, je zbežal na prsto in se rešil pred pokolom. Po njegovih besedah so bili med ubijalci vojaki v

uniformah nacionalne garde. Naslednje jutro so časopisi v San Salvadorju zločin pripisali »prevratniškemu elementu«. Dan kasneje ni spregovoril o njem nihče več. Tragedija v San Francisco Guajoyo je za večino od več kot petih milijonov Salvadorcev, ki se trudijo preživeti viхро državljanske vojne, le ena od epizod nasilja.

San Salvador je amerkanizirano mesto z okrog pol milijona prebivalci in kar brenci od življenja. Avtomobilski promet s stotinami rumenih taksijev toyota je prav tako brezumen kot v drugih velikih metropolah Latinske Amerike. Staro mesto je živahno. Moderni trgovski centri v novih četrtih poslujejo brez prestanka. Tukaj kot da ne vedo za državljansko vojno. Le nekaj streljajev od tod pa drugo za drugim rastejo barakarska naselja. Pravijo jim tugurios. Tod živijo svoje klavrno življenje begunci, ki so pribežali s podeželja. Nasilje nikdar ne preneha.

Vsako jutro ob zori hrumijo po ulicah San Salvadorja tovornjaki in poberejo tistih deset ali dvajset trupel, ki so jih pokosili ponoči. Mesto marsikod spominja na Beirut: od bomb razdejane zgradbe, na zidovih revolucionarni napis. Konvoji vozil z mitraljezi drvijo proti krajem, kjer se gverilci borijo s huntino vojsko. Nobeni četrti ni prizaneseno s streljanjem in eksplozijami, tudi ne tistim bahjško bogatim, z razkošnimi vilami, kjer se zvečer smetana salvadorske elite zbere k večerji v dolgih večernih oblekah in frakih in posede za bogato obložene mize ob žvenketu srebrnega jedilnega pribora in izbranih kristalnih kozarcev. Človeku pride na misel ena sama beseda: perverznost... Resnična salvadorska drama se odigrava na podeželju. Po podeželskih cestah romajo številne procesije revno oblečenih, grčavih in shujšanih kmetov, ki v sandalih drsajo po prahu. Pokopavajo svoje mrtve. Sprevedom sledijo mršavi cvileči psi. Nad to ljudstvo se je zgrnilo še eno prekletstvo – lakota...

Avgust Pudgar

PRISPEVKI

Ob poravnavi naročnine so prispevali po 4.000 lir:

Terčon Veno, Mavhinje; Furlan Emilio, Trst; Regent Zala, Prosek; Kapun Dragica, Prosek; Kapun Alojz, Prosek; Gorup Dinči, Badalič Josip, Prosek; Prašel Josip, Devinščina; Ferfolja Anica, Trst; Grgič Vida, Padriče; Terčon Lucijan, Nabrežina; Caharija Stanko, Nabrežina; Abram Rudi, Nabrežina; Baiss Egidio, V. Repen; Purič Milan, V. Repen.

Cesar Marija, Trst, je prispevala 5.000 lir; Ivan Bratina, Gorica, 14.000 lir; Žagar Josip, Padriče, 8.000 lir; Petaros Marjo, Boršt, 2.000 lir; Kriščak Marčelo, Kontovel, 3.000 lir.

Ob 8. obletnici smrti nepozabnega moža in očeta, prispevajo žena Vera Kralj, hči Edvina in sin Jordan, 14.000 lir za sklad Dela.

V počastitev spomina dr. Roberta Hlavatyja darujeta Kati in Torči Sosič, Opčine, 10.000 lir za sklad Dela.

Ob obletnici smrti moža Jožeta, daruje žena Marija Legiša, Nabrežina kamnolomi, 10.000 lir za Delo.

Vsem darovalcem se toplo zahvalujemo.

Ekonomika številk

Kaj se skriva za recesijo v državah SEV?

Mogoče izraz »recesija« ne ustreza najbolj sedanjemu gospodarskemu položaju v vzhodnoevropskih socialističnih državah, preprosto zato, ker prihaja iz meščanske politične ekonomije in ker označuje krizo kapitalizma. Vendar pa so pojava, s katerimi se zadnje čase srečujejo dežele socialistične skupnosti, v številnih pogledih zelo podobni tistim, ki pestijo današnje kapitalistične države. Tudi članice SEV namreč v zadnjih letih doživljajo upadanje gospodarske rasti, zmanjševanje industrijske proizvodnje, rast cen, slabo preskrbo in številne druge gospodarske težave, ki kažejo, da je v gospodarskem razvoju sveta zelo težko ideološko razmejevati proizvodne odnose, če v njih ni resnično prostora za njihovo najširšo podružbljanje in vključevanje delavskega razreda v vse procese odločanja v družbi.

Nekaj časa je kazalo, da je pred vzhodnoevropskimi socialističnimi državami obdobje velikih gospodarskih »skokov«. Zdaj pa postaja vse bolj jasno, da je obdobje relativno mirnega in hitrega napredka mimo in da prihaja čas zaostrenih gospodarskih razmer, v katerih bodo morale vse družbene sile teh držav, predvsem pa seveda partije in vlade, ki so na oblasti, iskati nove gospodarske rešitve, pa najbrž tudi odgovore na vse tiste številne družbene probleme, ki so jih do sedaj puščale na robu celotnega družbenoekonomskega razvoja svojih dežel.

Prav tako je v tem trenutku tudi vse bolj jasno, da SEV kot organizacija za vzajemno gospodarsko pomoč vzhodnoevropskim socialističnim državam, pa seveda tudi drugim deželam, ki so njene članice – Mongoliji, Kubi in Vietnamu, kljub vsemu ni omogočila medsebojnega sodelovanja, kooperacije in mednarodne delitve dela do take mere, da bi se lahko osvobodile »objema« kapitalističnega sveta in si zagotovile avtohtoni gospodarski razvoj. Nasprotno, pokazalo se je, še posebej, če to skupino dežel postavimo v okvir obrambnega sistema varšavskega sporazuma, da danes v SEV pri medsebojnem sodelovanju prevladujejo predvsem politični in ideološki integracijski procesi, manj pa realno gospodarsko povezovanje, ki bi bilo osnova za reševanje nekaterih poglobitnih ekonomskih in družbenih problemov, s katerimi se v tem trenutku sooča v svojem gospodarskem razvoju ta skupina dežel. To tudi potrjuje v zadnjih letih vse bolj intenzivno gospodarsko sodelovanje nekaterih članic SEV z zahodnimi državami, ki na

Zahodu kupujejo tehnologijo, precej pa posegajo tudi po dodatni akumulaciji – kreditih.

Razvojna protislovja

Zanimivo je, da so danes v največjih gospodarskih težavah tiste vzhodnoevropske socialistične dežele, ki so imele v zadnjih letih najvišjo gospodarsko rast. To sta predvsem Poljska in Romunija, kjer je sredi sedemdesetih let gospodarska rast znašala 6 do 7 odstotkov na leto (večja je bila samo še v Mongoliji, 8,2 in na Kubi, 11,4), danes pa sta, kot je znano, ti dve deželi v najhujših gospodarskih škripcih. Pri tem je Poljska zunaj vseh »norm«, ker je v njej že prišlo do odkritega konflikta med vladajočo državno-partijsko birokracijo in delavskim razredom, ekonomske in družbene težave v Romuniji pa tudi vse bolj kažejo na napetosti med centralno-birokratskim načinom odločanja in potrebami širokih ljudskih množic.

Gospodarska rast se je v zadnjih dveh letih prepolovila v vseh socialističnih državah članicah SEV, tudi v tistih, kjer je zaradi relativne nerazvitosti v preteklosti zelo hitro naraščala. V SZ je znašala, na primer, lani 3 odstotke, podobna pa je bila tudi v večini drugih dežel. Celo na Madžarskem, ki je v sedemdesetih letih dosegla velik gospodarski napredek in kjer je kazalo, da bodo ekonomske reforme dale trajne rezultate, je gospodarski razvoj popolnoma obstal in danes je Madžarska edina dežela SEV, v kateri je bil družbeni proizvod v zadnjih dveh letih manjši kot leta 1979.

Ni dvoma, da so vzroki za upadanje gospodarske rasti v deželah SEV tudi v tem, da so izčrpale svoje notranje »rezerve«, ki so bile v oceni energiji, surovinah, pa tudi – zaradi umetno zelo visoko postavljene akumulacije – v poceni delovni sili, in ki so v preteklosti omogočale hiter gospodarski razvoj. Gospodarski napredek je temeljil na ekstenzivnem razvoju proizvodjalnih sil (ali mogoče, tako kot v primeru Sovjetske zveze, celo na notranji kolonizaciji širokih geografskih področij), ne pa na ustrezni organizaciji dela in ustreznem sistemu odločanja ter delitve dohodka, ki bi na vseh področjih proizvodnje pritegnil k sodelovanju široke delovne množice in na ta način zagotovil dolgoročni napredek teh dežel.

Zato imajo sedanje gospodarske težave vzhodnoevropskih dežel tudi zelo veliko skupnega in povsem jasno je, da te težave,

pa če se pojavljajo na Madžarskem, v Poljski, Romuniji ali pa na Kubi in v Vietnamu, niso samo ekonomske narave. Predvsem gre za družbeno vprašanja in v svojem bistvu zadevajo ravno vključevanje delavskih množic v procese odločanja. Kako bi drugače lahko razložili, da imajo v tem trenutku največje gospodarske težave prav tiste dežele, ki so se v preteklih letih najhitreje razvijale? Ali pa, zakaj so danes zelo zaostreni družbeni odnosi v Romuniji, v kateri je bil indeks gospodarske rasti v preteklih desetih letih daleč največji od vseh socialističnih držav (znašal je 230, v SZ je bil za primerjavo 167), na Madžarskem, ki se je razvijala v teh letih najpočasneje (indeks gospodarske rasti v istem obdobju je bil 161) in kjer se družbeni proizvod v deželi celo zmanjšuje, pa je relativna družbena stabilnost, predvsem pa ni tistih vsakdanjih težav, ki že na zunaj kažejo, da dežela doživlja gospodarske probleme, kot so visoke cene, dolge vrste pred vsako trgovino itd., in ki so bile že v marsikateri socialistični deželi povod za stavke.

Upadanje industrijske rasti

Eden od odgovorov na ta vprašanja – če se zadržimo seveda samo pri gospodarskih procesih v deželah SEV in pustimo pri miru širše družbene in politične rešitve, čeprav je jasno, da teh dveh nivojev analize v praksi ni mogoče ločevati – je ravno v celotnem konceptu gospodarskega razvoja socialističnih dežel, ki ni šel po poti izključne industrializacije dežele samo v SZ. Ta obrazec je več ali manj obveljal tudi v drugih deželah in pripeljal do velikega neskladja med blagovnimi fondi v vseh teh deželah. Na eni strani je bil vseskozi poučnik na razvoju industrije, surovinske baze in kapitalnih vlaganj, proizvodnja blaga za široko potrošnjo in kmetijstvo pa sta zaostajali do takšne mere, da sta povzročala težave v celotnem gospodarstvu in preprečevala normalen napredek socialističnih dežel, ki ju ni mogla ublažiti niti »socialistična integracija« niti »delitev dela« znotraj SEV.

To najbolj potrjuje sama delitev narodnega dohodka znotraj posameznih vzhodnoevropskih socialističnih dežel. Vse so v zadnjih letih povečale stopnjo investiranja in nadaljevale z vlaganji v proizvodne dejavnosti, pri čemer največ prav v industrijo. Romunija je tista, ki je največ sredstev namenila proizvodnji, čez 75 odstotkov,

od tega 48 odstotkov v industrijo in gradbeništvo, manj kot 25 pa v družbene dejavnosti in vse oblike družbenega stanjarstva. Razmerje med proizvodnimi in neproizvodnimi fondy je bilo istočasno v drugih državah veliko manjše, in se je v povprečju gibalo okrog 65 in 35 odstotkov.

Kljub velikim in nenehnim vlaganjem v proizvodne dejavnosti, še posebej v industrijo, pa v deželah SEV, razen na Kubi, že deset let upada industrijska rast, ki je dobila še posebej izrazito tendenco upadanja v zadnjih treh, štirih letih. To je v tem trenutku tudi poglavitno protislovje gospodarske politike in največji gospodarski problem sedanjih socialističnih držav. Ne zadržuje samo celotne gospodarske rasti v teh deželah, ampak tudi kaže, da je po eni strani veliko investicij nerentabilnih, po drugi strani pa tudi opozarja, da produktivnost dela (predvsem zaradi družbenih vzrokov) v deželah SEV še daleč ne sledi stopnji investiranja in da se na ta način veliko kapitala troši v prazno.

Največji padec industrijske rasti od leta 1976 je doživela Poljska, od 9,3 do 0, velikega tudi Romunija in Madžarska, manjšega pa NDR, Kuba in Mongolija. Padanje stopnje industrijske rasti je v deželah SEV povzročilo, da se je zmanjšala tudi akumulativna sposobnost teh dežel, ki je upadla v vseh državah, razen v NDR in na Češkoslovaškem, najbolj pa ponovno spet na Poljskem. Vse to kaže, da v vzhodnoevropskih socialističnih državah ne gre samo za prehodne gospodarske težave, ampak za globlje probleme, ki imajo značilnosti dolgoročnih recesijskih gibanj. Pri tem verjetno ni treba poudarjati, da je ob zmanjševanju akumulativne sposobnosti povečanje stopnje investiranja v teh deželah šlo na račun zmanjševanja osebne in družbene porabe.

In če upoštevamo še to, da v večini dežel SEV proizvodnja ne narašča tudi na drugih področjih, predvsem v kmetijstvu, potem vidimo, da sedanje gospodarske težave teh dežel res niso prehodnega značaja, ampak posledica dolgoletnih nerešenih problemov v njihovem celotnem družbenoekonomskem razvoju. Najprej, kot smo že dejali, zaradi samega koncepta gospodarskega razvoja, ki je bil ves čas posvečen predvsem »napredku države«, ne pa interesom ter potrebam ljudi, potem pa tudi zaradi sistema odločanja v teh deželah, ki ni omogočal, da bi potrebe ljudi prišle do izraza.

Razlika med vloženimi sredstvi v gospodarstvo in rezultati, ki jih gospodarstvo daje, je natanko tista cena, ki jo danes dežele SEV plačujejo za svoje številne in dolgoletne nerazrešene ekonomske, družbene ter politične probleme.

Pomanjkanje blaga široke potrošnje

Zanimivo je, da se tendence upadanja industrijske rasti v državah SEV nadaljujejo v vseh industrijskih vejah in ne samo (ali pa predvsem) v črni metalurgiji in proizvodnji surovin. Znano je, da lani nekatere vzhodnoevropske države niso izpolnile planov ravno na področju pridobivanja energije, predvsem nafte in premoga. Sem

spada tudi SZ, ki dobavlja energetske vire številnim drugim članicam SEV. To seveda ne pomeni, da je zaradi tega ogrožena industrijska proizvodnja teh dežel, vendar pa manjši letni prirast v vseh industrijskih vejah kaže, da se tudi po deklarirani spremembi prioritete med proizvodnjo industrijske opreme in blaga široke potrošnje (predvsem v SZ) stari trendi nadaljujejo.

V vseh deželah, razen na Madžarskem, se namreč še naprej delež proizvodnje blaga široke potrošnje zmanjšuje na račun deleža proizvodnje industrijske opreme. Največje neskladje je prav v SZ in Romuniji, saj znaša približno 75:25 v korist opreme. Ni čudno, če takšno razmerje povzroča kronično pomanjkanje nekaterih vrst blaga na tržišču in če negativno vpliva tudi na gospodarska gibanja v teh deželah v celoti.

Celo proizvodnja nekaterih gospodinjskih aparatov, za katere vlada v vseh deželah SEV veliko povpraševanje, še posebej v SZ, kjer jih je zaenkrat – če izključimo Kubo – tudi najmanj v uporabi, in ker ima danes proizvodnja blaga za široko potrošnjo tudi velik družbeni pomen, ne narašča tako, kot je predvideno, v nekaterih deželah pa se celo zmanjšuje. Tako v zadnjih treh, štirih letih upada proizvodnja hladilnikov v SZ, v Romuniji in na Poljskem, zelo počasi narašča tudi proizvodnja pralnih strojev, televizorjev itd., pri čemer je treba poudariti, da so vsi ti proizvodi, zlasti pralni stroji, vsaj v SZ zelo »preprosti«, na primer, »dvofazni« – pranje na motor in ročno ožemanje na valje. Večja je proizvodnja teh aparatov v nekaterih drugih deželah, na primer, na Madžarskem, v NDR in v Bolgariji. Prav tako v teh deželah, pa tudi v SZ, nekoliko hitreje narašča proizvodnja osebnih avtomobilov, ki so jih – za ilustracijo – v SZ leta 1980 naredili 1.327.000, na Češkoslovaškem 184 tisoč, na Poljskem pa 351 tisoč itd.

Težave s kmetijstvom in hrano

Največji problem v deželah SEV pa je danes kmetijstvo, s tem pa tudi preskrba s hrano. Očitno so gospodarske težave na drugih področjih pustile posledice tudi v kmetijstvu. Najtežji je položaj v SZ, kjer ni prišlo samo do tega, da se zadnja leta zmanjšuje kmetijska proizvodnja v celoti, ampak je kljub vsem naporom in vlaganjem daleč najnižja produktivnost dela. Hektarski donos žitaric, ki zadnje tri leta močno pada, je v SZ samo okrog 15 metrskih centrov na hektar (bil je že čez 17), kar je v primerjavi z drugimi vzhodnoevropskimi državami zelo malo; ta donos znaša, na primer, na Madžarskem čez 40 centov, čez 30 pa tudi v Bolgariji in NDR. Drži, da so klimatske razmere za kmetijstvo v SZ nekoliko težje in da so zadnja leta prinašala številne vremenske nevedčnosti, vendar pa je prav tako tudi res, da no kljub poudarku industriji bila tudi v kmetijstvu vložena (vsaj v zadnjih štirih letih) velika sredstva, ki se zaenkrat niso še nikjer pokazala.

Od kmetijskih pridelkov se ne zmanjšuje samo proizvodnja žitaric in krompirja, ampak tudi mesa, mesnih izdelkov in mleka. Spet je SZ tista, kjer se je proizvodnja mesa in mleka v zadnjih treh letih najbolj občutno zmanjšala. Proizvodnja mesa je upadla kar za 520 tisoč ton, mleka pa za skoraj pet milijonov ton. Prav tako se je proizvodnja mleka in mesa zmanjšala tudi v Romuniji in na Poljskem.

Takšno upadanje kmetijske proizvodnje se seveda pozna tudi v splošni preskrbi in v standardu ljudi v deželah SEV. Preskrba, ki tako ali tako nikdar ni bila najboljša, se je v zadnjih letih občutno poslabšala v številnih deželah, najbolj pa v Romuniji, SZ, na Kubi, v Vietnamu in v Mongoliji. Kar zadeva SZ, pravijo tukajšnji ljudje, da je v zadnjih letih preskrba s hrano precej slabša, kot pa je bila, recimo, pred desetimi leti. To potrjujejo tudi številke, saj v SZ še vedno pojejo zelo malo kvalitetne hrane, predvsem mesa in sveže zelenjave, veliko pa škroba.

Po statistiki sodeč prebivalec SZ na leto porabi povprečno samo 57 kg mesa in 93 kg zelenjave. Največ mesa pojedjo v NDR in na Češkoslovaškem (89 in 85 kg), največ zelenjave pa v Bolgariji – 126 kg. Zelo veliko pa porabijo ljudje v SZ – krompirja 112 kg, testenin – 139 kg in mleka ter mlečnih izdelkov – 314 kg.

V takšnih okoliščinah ni čudno, če so se začele dežele SEV v zadnjih letih bolj odpirati navzven in gospodarsko sodelovati tudi z razvitimi kapitalističnimi državami. Od leta 1975 so skoraj vso svojo trgovinsko menjavo z zahodnimi državami povečale za dvakrat, največ SZ, Poljska in Madžarska, v katerih znaša delež njihove menjave z državami EGS v celotni trgovinski menjavi čez 30 odstotkov (v SZ 34 odstotkov, na Poljskem 35 odstotkov in na Madžarskem 37 odstotkov).

Dežele SEV so v trgovini z zahodnimi državami predvsem kupovale tehnologijo in industrijsko blago, v veliki meri pa so se na Zahodu tudi oskrbele z dodatno akumulacijo – predvsem Poljska, Madžarska in Romunija. Po nekaterih podatkih dolgočuje dežele SEV na začetku letošnjega leta razvitim zahodnim državam čez 80 milijard ameriških dolarjev, ta vsota pa se je v zadnjih petih letih v povprečju povečevala za 10 milijard dolarjev na leto.

Danilo Silvanik

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor ALBIN ŠKERK
Ureja uredniški odbor
Odgovarja FERDI ZIDAR
Uredništvo in uprava:
Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 76.48.72, 74.40.47
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24.36
Poštni tekoči račun 11/7000
Letna naročnina 6.000 lir
Tisk: Tipo/lito Stella snc
Ulica Molino a Vento 72 - Trst